

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БОЛЬБИТ Юрій Леонідович

УДК 342.9 (477)

**ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИРОБНИЦТВОМ ТА ОБІГОМ
СПИРТУ, АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ І ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В
УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Суми – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент
ПАХОМОВ Володимир Васильович,
Сумський державний університет,
завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства навчально-
наукового інституту права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
САЛМАНОВА Олена Юріївна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
завідувач кафедри адміністративного права
і процесу факультету № 3;

кандидат юридичних наук, доцент
ГРИШИНА Наталія Вікторівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету.

Захист відбудеться 26 грудня 2017 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.051.07 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 24 листопада 2017 року.

В. о. секретаря
спеціалізованої вченої ради

М. І. Логвиненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із найефективніших управлінських засобів забезпечення режиму законності в основних сферах суспільного життя є контроль, насамперед державний, який здійснюється державними органами, посадовими особами, що наділені владними повноваженнями, які дозволяють їм втручатися у діяльність підконтрольних суб'єктів. При цьому засади правової, демократичної держави вимагають, щоб таке втручання відбувалося виключно на підставах, у порядку та межах, визначених законодавством. Водночас, окрім того, що контроль повинен ґрунтуватися на принципах законності, він також має бути ефективним та дієвим. На жаль, слід констатувати, що у багатьох галузях державного управління якість та результативність державного контролю залишаються досить низькими. Зокрема, це стосується контролю у галузі виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, яка, до речі, за своєю прибутковістю для державного бюджету посідає в Україні одну з ключових позицій.

Неефективність державного контролю у зазначеній сфері обумовлена, перш за все, недосконалістю адміністративно-правових засад, на яких він ґрунтується, що призводить до поширення у ній протизаконної діяльності, яка, з огляду на існування в Україні значного потенціалу в спиртовій, лікеро-горілчаній та виноробній галузях, досить часто набуває загрозливих масштабів. Існування протизаконної діяльності такого роду не лише призводить до щорічного недоотримання державою у бюджет значних коштів, але й, що найважливіше, становить загрозу життю та здоров'ю населення країни.

Окремі питання державного контролю досліджували О. Ф. Андрійко, О. В. Батанов, Ю. П. Битяк, М. М. Бурбика, М. В. Гаращук, Ю. В. Гаруст, Н. В. Гришина, В. А. Гуменюк, А. Г. Жуковський, Т. А. Кобзева, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, М. П. Кучерявенко, М. І. Логвиненко, Д. М. Лук'янець, О. М. Музичук, Д. М. Павлов, В. В. Пахомов, О. М. Резнік, О. Ю. Салманова, С. С. Шоптенко та інші науковці. Втім комплексний аналіз проблемних аспектів контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні на сучасному етапі її розвитку в існуючих наукових працях не проводився. Як наслідок – відсутнє змістовне теоретичне підґрунтя, необхідне для вдосконалення практики здійснення державного контролю у зазначеній галузі, що обумовлює актуальність обраної тематики.

Таким чином, необхідність підвищення ефективності та дієвості контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні, недостатність наукових розробок з цієї проблематики, недосконалість правового регулювання в зазначеній сфері обумовлюють актуальність комплексного дослідження стану та шляхів удосконалення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Стратегії сталого розвитку

«Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1164-р, Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 березня 2017 р. № 217-р, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., а також у межах науково-дослідних тем навчально-наукового інституту права Сумського державного університету: «Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства» (номер державної реєстрації 0114V001904), «Шляхи оптимізації інститутів адміністративного та кримінального права на трудові та соціальні правовідносини населення України» (номер державної реєстрації 0113U007517).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу норм Конституції України, міжнародних нормативно-правих актів, чинного законодавства України з досліджуваних питань, узагальнення практики реалізації форм і методів державного контролю, а також міжнародного досвіду визначити сутність та особливості державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні, надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені такі основні *задачі*:

- визначити поняття та розкрити значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- систематизувати принципи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- узагальнити види державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- охарактеризувати правові засади державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та визначити місце серед них адміністративно-правового регулювання;
- розкрити рівні та напрями державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- встановити суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- окреслити форми та методи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- опрацювати напрямки вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;
- узагальнити зарубіжний досвід державного контролю за

виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та встановити можливості його використання в Україні;

– визначити напрямки вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

– встановити критерії оцінювання державного контролю за виробництвом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері виробництва спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

Предметом дослідження становить державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні.

Методи дослідження. В основу дисертаційного дослідження покладено сукупність як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання. Так, системно-структурний метод використано для узагальнення системи принципів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділ 1.2), розкриття видів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділ 1.3), з'ясування рівнів, напрямів, форм та методів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділи 2.1, 2.3); порівняльно-правовий метод використано під час окреслення місця адміністративно-правового регулювання у правовому регулюванні контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділ 1.4), окреслення шляхів удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділ 3.2); метод прогнозування використано в ході розроблення критеріїв оцінювання державного контролю за виробництвом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів (підрозділ 3.3); завдяки використанню логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 3.2). В роботі також використано формально-юридичний (підрозділ 1.4) та формально-логічний методи (розділ 3).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці вчених у галузі загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права, господарського права, інших галузевих наук. Нормативно-правовою основою дослідження є норми Конституції України, міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані у встановленому законом порядку, кодифіковані нормативно-правові акти, інші закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та інші підзаконні нормативні акти, які регулюють порядок здійснення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Інформаційною та емпіричною базою дослідження є узагальнення практики діяльності суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні й аналітичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що робота є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання визначити сутність та особливості державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та запропонувати шляхи вдосконалення його адміністративно-правового регулювання. Основні з них такі:

вперше:

– адміністративно-правове регулювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів визначено як цілеспрямоване впорядкування засобами адміністративного права матеріальних та процедурних аспектів здійснення контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

– з метою вдосконалення правового регулювання контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів запропоновано розробити відповідні концептуальні та стратегічні документи щодо реалізації державної політики у досліджуваній сфері, в яких необхідно: виділити ключові проблеми, що наразі існують у даних галузях, та визначити основні напрямки їх розв’язання; окреслити найбільш принципові (засадничі) організаційно-правові аспекти зазначеного контролю; виділити коло найважливіших заходів, які необхідно реалізувати з метою вдосконалення контролю за ринком алкоголю та тютюну;

– визначено блоки критеріїв оцінювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні: соціальний, організаційно-правовий, матеріально-фінансовий та суспільний;

– обґрунтовано необхідність використання електронних акцизних марок та нанесення на алкогольну та тютюнову продукцію QR-кодів, які дадуть змогу кожній особі за допомогою смартфона із камерою та встановленою на нього спеціальної програми з’ясувати основну інформацію про товар;

удосконалено:

– розуміння основних завдань державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, до яких віднесено наступні: а) забезпечення відповідності якості та технології виробництва спирту, алкогольних і тютюнових виробів вимогам чинного законодавства, технічних та технологічних регламентів; б) отримання об’єктивної та достовірної інформації про стан дотримання законності та дисципліни у зазначеній сфері; в) встановлення причин та умов, що сприяють появі порушень у досліджуваній сфері; г) забезпечення своєчасної та у повному обсязі сплати до відповідних бюджетів усіх обов’язкових платежів, що пов’язані з виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

– характеристику функцій державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, до яких віднесено наступні: а) регулююча; б) превентивна; в) правоохоронна; г) інформаційно-аналітична;

- розуміння поняття принципів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, під якими запропоновано розуміти керівні, науково обґрунтовані та законодавчо оформлені засади (основоположні вимоги), відповідно до яких будується та функціонує система контролю у зазначеній сфері;

- характеристику мети взаємодії суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, яка полягає у: а) забезпеченні належного рівня законності в зазначених галузях господарської діяльності; б) забезпеченні стабільного надходження коштів до бюджету від сплати акцизних податків; в) захисті здоров'я, життя та законних інтересів споживачів алкогольної та тютюнової продукції, а також інших людей від шкідливого впливу, пов'язаного зі споживанням ними такого роду продукції;

дістали подальшого розвитку:

- узагальнення правових засад державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, під якими запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, в яких закріплюються матеріально-правові і процедурні аспекти організації та здійснення зазначеного контролю;

- систематизація форм та методів державного контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

- визначення змісту координації діяльності суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, яка являє собою метод (спосіб) управління діяльністю суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, зокрема управління їх взаємодією між собою, з метою забезпечення максимально ефективного, доцільного та дієвого характеру останньої, що досягається, перш за все, шляхом погодження та гармонізації спільних дій і заходів зазначених суб'єктів контролю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес, зокрема викладені в дисертації положення можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – як основа для подальшого вивчення особливостей реалізації форм та методів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 30.03.2017 р.*);

- правотворчості – під час опрацювання змін і доповнень до нормативно-правових актів, якими врегульовано діяльність суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні;

- правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні;

- освітньому процесі – в ході підготовки підручників, навчальних

посібників з дисциплін «Адміністративне право» й «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються під час проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті та Харківському національному університеті внутрішніх справ. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (*акти впровадження Сумського державного університету від 14.03.2017 р. та Харківського національного університету внутрішніх справ від 28.04.2017 р.*).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертації оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2015); «Національні та міжнародні механізми захисту прав людини» (Харків, 2016); «Теоретичний аналіз і наукові дослідження юриспруденції у світовій науці» (Київ, 2016); «Сучасні проблеми адміністративного права та процесу» (Харків, 2017).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 249 сторінок. Список використаних джерел включає 344 найменування та розміщений на 38 сторінках, додатки розташовано на 8 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовуються актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначаються об'єкт, предмет і методи дослідження, формулюються його мета та задачі, розкриваються наукова новизна, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи, надаються відомості про апробацію результатів дослідження.

Розділ 1 «Методологічні засади державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» присвячено вивченню поняття та значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, з'ясуванню його принципів та видів, а також аналізу правових засад, на яких ґрунтується здійснення даного контролю.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів»* відзначається, що алкогольні напої та тютюнові вироби належать до товарів, які найчастіше фальсифікуються в Україні, що обумовлює необхідність реалізації високоякісного та високоефективного контролю за даною сферою господарської діяльності.

З'ясовано зміст понять «алкогольні напої», «спирт» та «тютюнові вироби», які є предметом досліджуваного контролю. Розглянуто наукові та законодавчі підходи до тлумачення понять «контроль», «державний контроль». Вивчено ключові ознаки та призначення контролю, в тому числі державного. Узагальнено основні завдання державного контролю у досліджуваній сфері.

Звернено увагу на сутність функцій контролю, наведено основні функції державного контролю взагалі та за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів зокрема, а також висвітлено їх зміст.

Сформульовано визначення поняття державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та охарактеризовано значення такого контролю.

У підрозділі 1.2 «Принципи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» з'ясовано зміст терміна «принцип». Розглянуто філософські підходи до тлумачення даної категорії.

Під принципами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів запропоновано розуміти керівні, науково обґрунтовані та законодавчо оформлені засади (основоположні вимоги), відповідно до яких будуватиметься та функціонуватиме система контролю у зазначеній сфері.

До основних принципів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів віднесено наступні: принцип законності, принцип гласності; принцип рівності; принцип систематичності; принцип взаємодії; принцип дієвості; принцип гнучкості; принцип безперервності; принцип об'єктивності; принцип реальності; принцип професійності, принцип результативності; принцип індивідуальності.

Охарактеризовано зміст кожного принципу окремо та зроблено відповідні висновки, зокрема відзначено, що саме в принципах знаходять своє відображення основоположні політико-правові ідеї (засади), на яких ґрунтуються організація та здійснення державного контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

У підрозділі 1.3 «Види державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» запропоновано виділяти такі види державного контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів: залежно від повноважень суб'єкта контролю та його становища у системі державного управління: загальний та спеціальний контроль; залежно від часу здійснення заходів державного контролю: попередній, поточний і подальший контроль; залежно від підстав проведення: плановий та позаплановий контроль; залежно від того, який саме аспект виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів перевіряється: фінансовий (у тому числі податковий), митний, статистичний, антимонопольний контроль; залежно від суб'єкта ініціативи проведення досліджуваного державного контролю: за ініціативою суб'єкта

господарювання, за ініціативою контролюючого органу, за скаргою; залежно від способу контролю: документальний та фактичний контроль.

Висвітлено сутність та розкрито зміст кожного із різновидів державного контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

У підрозділі 1.4 «Правові засади державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та місце серед них адміністративно-правового регулювання» розглянуто наукові підходи до тлумачення категорії «правові засади». На підставі цього запропоновано під правовими засадами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, в яких закріплюються матеріально-правові і процедурні аспекти організації та здійснення зазначеного контролю.

Досліджено зміст та роль адміністративно-правових засад у питанні врегулювання контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Визначено основні нормативно-правові документи, в яких встановлюються правові засади організації та реалізації зазначеного контролю, та розглянуто зміст цих засад.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий механізм державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» присвячено вивченню рівнів та напрямів, системи суб'єктів, форм і методів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також дослідженню питань взаємодії та координації між суб'єктами зазначеного державного контролю.

У розділі 2.1 «Рівні та напрями державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» виокремлено три рівні державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, а саме: загальнодержавний, регіональний та локальний. При цьому загальнодержавний контроль класифіковано на: президентський, парламентський, урядовий і судовий.

Напрямки досліджуваного контролю запропоновано поділяти на дві групи: перший пов'язаний безпосередньо з виробництвом зазначених товарів, другий – з їх обігом. У свою чергу, напрямками державного контролю, що пов'язані з виробництвом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, є: контроль, на основі якого суб'єктам господарювання видається ліцензія на виробництво зазначених видів товару, тобто проведення атестації; контроль за цільовим використанням сировини, а також готової продукції; контроль за нормами втрат та виходу спирту та алкогольних напоїв; контроль за додержанням технічних регламентів, стандартів, норм і правил під час виробництва спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; контроль за якістю продукції.

До другої групи досліджуваного контролю віднесено: контроль за діяльністю суб'єктів господарювання щодо роздрібної торгівлі спиртом, алкогольними напоями та тютюновими виробами; контроль за наявністю

акцизних марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями і пачках (упаковках) тютюнових виробів під час їх транспортування, зберігання і реалізації; контроль за сплатою суб'єктами господарювання акцизного податку тощо.

У підрозділі 2.2 «Система суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» сформульовано визначення поняття «суб'єкт державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів». Так, це спеціально уповноважений орган державної влади, який відповідно до чинного законодавства наділено сукупністю певних прав та обов'язків щодо здійснення контрольних заходів у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

До основних суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів віднесено такі, як Державна фіскальна служба України та Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів, оскільки саме ці органи влади займаються організацією та безпосередньою реалізацією відповідних контрольних заходів, а даний вид контролю є одним із важливих, основних напрямків їх діяльності.

Досліджено правовий статус та роль цих суб'єктів у питанні здійснення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Окрема увага приділена митним органам у складі Державної фіскальної служби України.

У підрозділі 2.3 «Форми та методи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» виокремлено та охарактеризовано основні форми та методи контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. До основних форм такого контролю віднесено: перевірку; спостереження; ознайомлення зі статистичною звітністю; вивчення та аналіз матеріалів, які містяться в ЗМІ; інспектування, ревізію, інвентаризацію та аудит.

До спеціальних форм державного контролю у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів віднесено такі: прийняття державних та галузевих стандартів та затвердження технічних умов у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів; сертифікація відповідності або свідоцтва про визнання відповідності, виданих на спирт етиловий, коньячний і плодovий, спирт етиловий ректифікований виноградний, спирт етиловий ректифікований плодovий, алкогольні напої та тютюнові вироби; атестація виробництва спирту етилового, коньячного і плодovого, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодovого, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодovого, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; ліцензування зазначеної діяльності; встановлення стандартів щодо маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

До основних методів досліджуваного контролю запропоновано віднести: переконання, примус, збір інформації – загальні методи; облік, встановлення тарифів, ліцензування – спеціальні методи.

У підрозділі 2.4 «Взаємодія та координація між суб'єктами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» розглянуто сутність та основні ознаки взаємодії, що відбувається між суб'єктами у сфері державного управління.

Доведено, що сутність взаємодії суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів як специфічний прояв державно-управлінської діяльності полягає у здійсненні суб'єктами даного контролю на засадах рівноправності, відповідно до чинного законодавства, погоджених за певними умовами, спільних або на користь один одного заходів, спрямованих на досягнення загальної спільної мети (цілей). Наведено основні цілі вказаної взаємодії та охарактеризовано її значення.

Звернено увагу на проблему співвідношення взаємодії та координації. Наголошено на необхідності розрізнення даних явищ.

Запропоновано в межах досліджуваної проблематики визначення поняття координації як способу управління діяльністю суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Звернено увагу на існуючий стан законодавчої регламентації взаємодії та координації між суб'єктами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Підкреслюється фрагментарний, ситуативний, непослідовний та неперіодичний характер даної взаємодії та координації.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» присвячено вивченню зарубіжного досвіду державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та з'ясуванню можливостей його використання в Україні; розгляду шляхів удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює даний державний контроль; дослідженню поняття та видів критеріїв оцінювання досліджуваного державного контролю.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та можливості його використання в Україні» досліджено досвід здійснення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів у: країнах Скандинавії (зокрема, Фінляндії, Швеції, Норвегії), США, Канаді, Німеччині, Великобританії та Франції. За результатами проведеного аналізу зроблено відповідні висновки, зокрема наголошено на тому, що у більшості сучасних демократичних країн, які сповідують принципи ринкової економіки, основними формами контролю за виробництвом та обігом спирту і алкогольних напоїв є ліцензування відповідної діяльності у цій сфері, а також обкладання даної продукції акцизним податком та нагляд за його сплатою. А тому можна говорити про те, що ті методи, які використовуються в Україні, в цілому відповідають світовій практиці. Разом з тим механізм реалізації цих методів у нашій країні далекий від ідеального і потребує подальшого вдосконалення.

Виокремлено та охарактеризовано ряд важливих аспектів реалізації державного контролю у зазначеній сфері, що притаманні зарубіжній практиці, запровадження яких у відповідний контролюючий український механізм було б доцільним і корисним для підвищення якості, ефективності та результативності функціонування цього механізму.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» наголошено, що одним із основних елементів у механізмі контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, який потребує удосконалення, є його нормативно-правова база, що характеризується наявністю протиріч, прогалин, нечіткостей та інших проблемних аспектів, усунення яких забезпечить більш якісний, змістовний, ретельний та дієвий контроль за національним алкогольним і тютюновим ринком. Крім того, вдосконалення адміністративно-правового підґрунтя здійснення зазначеного контролю необхідне й для того, щоб гарантувати законність, об'єктивність та доцільність останнього.

З метою удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, запропоновано ряд кроків, зокрема: привести дане законодавство у відповідність із міжнародними правовими документами; розробити відповідні концептуальні та стратегічні документи щодо проведення державної політики у сфері контролю за алкоголем та тютюном; закріпити у законі норми про використання електронних акцизних марок; удосконалити порядок ведення реєстру товарно-транспортних накладних, законодавчі положення про юридичну відповідальність за порушення встановлених правил виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Охарактеризовано сутнісний зміст запропонованих кроків щодо поліпшення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

У підрозділі 3.3 «Поняття та види критеріїв оцінювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів» зроблено висновок про те, що в ході оцінювання відбувається зіставлення отриманих унаслідок здійснюваного контролю результатів із запланованими, порівняння стану об'єкта і предмета контролю до та після реалізації контрольних заходів. На підставі чого можна зробити висновок про результативність, ефективність та дієвість контролю, виявити його позитивні моменти та проблемні аспекти, означити нові напрямки, форми та методи реалізації заходів контролю, а також встановити доцільність існування та зміни (посилення чи послаблення) вже існуючих.

Визначено, що критерії оцінювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів являють собою певні ознаки (властивості, характеристики), на підставі яких здійснюється вимірювання якості, ефективності та дієвості зазначеного

контролю, з'ясується його функціональний стан, визначається рівень відповідності останнього поставленим цілям і завданням, а також об'єктивно існуючим реаліям суспільного життя.

Критерії оцінювання контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів згруповано у такі блоки: соціальний, організаційно-правовий, матеріально-фінансовий, суспільний.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні та окреслення шляхів удосконалення його правового регулювання. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на виконання зазначеного завдання.

1. Під державним контролем за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів запропоновано розуміти діяльність держави, в особі її уповноважених органів управління та їх посадових осіб, спрямовану на підтримку режиму законності у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, а також забезпечення належної якості товарів даної категорії, шляхом проведення системного та систематичного спостереження за станом дотримання суб'єктами господарювання встановлених вимог і правил (норм, стандартів тощо).

Доведено, що значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів полягає в тому, що він: а) є важливим інструментом протидії правопорушенням у зазначеній сфері; б) сприяє виявленню недоліків та прогалин у державній політиці в галузях виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; в) забезпечує належний рівень якості відповідної продукції; г) забезпечує стабільне надходження до бюджету обов'язкових внесків та платежів, пов'язаних із господарською діяльністю у досліджуваній сфері.

2. Принципи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів об'єднано у дві групи: загальні та спеціальні. До загальних принципів віднесено: а) принцип законності; б) принцип гласності; в) принцип рівності; г) принцип систематичності; г) принцип взаємодії. Наголошено, що загальні принципи контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів визначають основоположні, імперативні підвалини, на яких має ґрунтуватися та яким повинен відповідати досліджуваний контроль. До спеціальних принципів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів запропоновано віднести наступні: а) принцип дієвості; б) принцип гнучкості; в) принцип безперервності; г) принцип об'єктивності; г) принцип реальності; д) принцип професійності; е) принцип результативності; е) принцип індивідуальності.

3. Запропоновано виділити такі види державного контролю у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів: а) залежно від повноважень суб'єкта контролю та його становища у системі державного управління: загальний та спеціальний контроль; б) залежно від часу здійснення заходів державного контролю: попередній, поточний і подальший контроль; в) за підставами проведення: плановий та позаплановий контроль; г) залежно від місця проведення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів: контроль виїзний та невиїзний; ґ) за суб'єктом ініціативи проведення державного контролю: контроль за ініціативою суб'єкта господарювання, контроль за ініціативою контролюючого органу, контроль за скаргою; д) залежно від способу контролю: документальний та фактичний контроль.

4. Доведено, що саме норми адміністративного права посідають ключове місце в питанні врегулювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що є цілком зрозумілим, враховуючи управлінський характер даного виду діяльності, адже завдяки адміністративно-правовим нормам встановлюються права та обов'язки суб'єктів контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, визначаються процедури здійснення такого контролю, а також механізми охорони і захисту прав підконтрольних суб'єктів.

5. Виокремлено такі рівні державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів: а) загальнодержавний (реалізується суб'єктами загальної компетенції, тобто Президентом України, парламентом, урядом, судами України, а також здійснюється органами влади зі спеціальною компетенцією); б) регіональний (здійснюється компетентними суб'єктами у межах певної території з урахуванням специфіки господарської системи конкретного регіону); в) локальний (місцевий) рівень (суб'єкти державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів на місцевому рівні здійснюють контроль за дотриманням суб'єктами господарювання порядку та правил провадження діяльності, що ліцензується (наприклад, контроль за наявністю касового апарату у точках продажу зазначених товарів); здійснюють видачу, призупинення, поновлення та анулювання ліцензій на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями і тютюновими виробами; здійснюють контроль за сплатою акцизного податку).

Запропоновано виділяти дві групи напрямків діяльності суб'єктів контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів: перший пов'язаний безпосередньо з виробництвом зазначених товарів, другий – з їх обігом.

6. Під суб'єктом державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів запропоновано розуміти спеціально уповноважений орган державної влади, який відповідно до чинного законодавства наділено сукупністю певних прав та обов'язків щодо здійснення контрольних заходів у сфері виробництва та обігу спирту,

алкогольних напоїв та тютюнових виробів. До основних суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів віднесено Державну фіскальну службу України та Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів.

7. Наголошено, що основними загальними формами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів є: а) перевірка (об'єктами перевірки, як форми контролю, виступає діяльність суб'єктів господарювання у зазначеній сфері суспільних відносин, а предметом перевірки є певна сфера, сектор фінансово-господарської діяльності, що підлягає контрольному вивченню тими чи іншими державними органами); б) спостереження; в) ознайомлення зі статистичною звітністю; г) вивчення та аналіз матеріалів, які містяться в ЗМІ, зокрема під час виготовлення рекламної продукції; г) інспектування; д) ревізія; е) інвентаризація; є) аудит.

До спеціальних форм державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів віднесено: а) прийняття державних та галузевих стандартів та затвердження технічних умов у сфері виробництва та обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів; б) сертифікацію відповідності або свідцтва про визнання відповідності, виданих на спирт етиловий, коньячний і плодovий, спирт етиловий ректифікований виноградний, спирт етиловий ректифікований плодovий, алкогольні напої та тютюнові вироби; в) атестацію виробництва спирту етилового, коньячного і плодovого, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодovого, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодovого, алкогольних напоїв та тютюнових виробів; г) ліцензування зазначеної діяльності; г) встановлення стандартів щодо маркування алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

Методи державного контролю у досліджуваній сфері запропоновано поділити на загальні та спеціальні. Відзначено, що загальні методи державного контролю – це такі прийоми і способи, які властиві для контролю у більшості сфер суспільних відносин, у тому числі і у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів. До таких методів віднесено: метод примусу, метод переконання. До спеціальних методів державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів віднесено: а) метод обліку; б) тарифний метод контролю; в) нетарифний метод контролю; г) метод ліцензування.

8. З метою вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів обґрунтовано необхідність розробити відповідні нормативно-правові акти, в яких би визначалися: основні учасники даної взаємодії, її ключові принципи, напрямки та форми здійснення, координаційні центри та їх координаційні повноваження, основні форми, в яких здійснюється ця координація, порядок та гарантії виконання рішень, прийнятих суб'єктами координації, тощо. Все це необхідно для того, щоб сукупність розрізнених контролюючих органів, що час від часу допомагають

один одному, перетворити в єдиний злагоджений та ефективний контролюючий механізм.

9. На підставі вивчення зарубіжного досвіду державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів обґрунтовано, що: а) контроль за цим ринком має бути збалансованим, тобто він має переслідувати не лише фіскальні, але й соціальні цілі, більше того, останні повинні бути пріоритетними, оскільки вони пов'язані зі здоров'ям нації та її культурним розвитком, підтримкою громадського порядку; б) до управління цією галуззю, зокрема до процесу розроблення форм, методів і заходів контролю за нею, мають активно залучатися представники бізнесу, які ведуть господарську діяльність у цій сфері; в) в умовах боротьби з надмірним споживанням населенням алкогольних напоїв і тютюнових виробів було б доцільним запровадити державну монополію на оптовий продаж цих товарів, що має позитивно вплинути на якість та ефективність контролю за обігом цієї продукції та зменшити її несанкціоновану (тіньову) реалізацію.

10. З метою вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, запропоновано: а) привести українське «алкогольне» та «тютюнове» законодавство у відповідність із відповідними вимогами і стандартами, що прийняті в ЄС; б) розробити відповідні концептуальні та стратегічні документи щодо проведення державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; в) закріпити у законі норму про використання електронних акцизних марок та запровадити нанесення на означену продукцію QR-кодів; г) до електронної системи реєстру товарно-транспортних накладних, які пов'язані із ввезенням або вивезенням алкогольної продукції із акцизних складів, вносити дані про кожний випадок переміщення алкогольної продукції аж до моменту її реалізації кінцевому споживачу; ґ) внести відповідні зміни до законодавства щодо державної монополії у сфері виробництва та продажу алкогольної продукції; д) внести відповідні поправки до КУпАП, а саме до його статті 156. Зокрема, запропоновано відмовитися від чинного формулювання частини 2 статті 156 КУпАП та закріпити у ній положення, що в разі порушення особою обмежень, передбачених у статті 15-3 зазначеного Закону, до неї застосовуються відповідні стягнення; е) законодавчо заборонити продаж алкоголю у вечірній та нічний час, а також продаж такої продукції на території автозаправних станцій; є) закріпити відповідальність із конкретизацією характеру і розміру санкції за ненадання контролюючим органам у визначений у законі термін інформації про інгредієнти тютюнових виробів; ж) посилити ефективність взаємодії органів влади між собою, з громадськістю та бізнесом із питань удосконалення державної політики щодо контролю за алкогольним та тютюновим ринком.

11. Виокремлено блоки критеріїв оцінювання досліджуваного контролю. По-перше, соціальний блок, до якого входять наступні критерії: а) обсяги споживання алкоголю та тютюну в країні; б) рівень розповсюдженості серед населення захворювань, що спричиняються

споживанням алкогольної та (або) тютюнової продукції, а також смертності від неї. Дані критерії найбільш доцільно буде розглядати у зв'язку (або у співвідношенні) із показниками обсягів виробленої та реалізованої кінцевому споживачу алкогольної та (або) тютюнової продукції. По-друге, організаційно-правовий блок, який включає цілу низку критеріїв, що стосуються як нормативно-правової бази, так і організації та правозастосовної діяльності системи органів контролю, а саме: а) наявність спеціальних концептуальних, стратегічних та програмних документів з питань реалізації державної контролюючої політики в алкогольній та тютюновій сфері; б) повнота, змістовність та чіткість нормативно-правового підґрунтя, на підставі якого здійснюються організація та реалізація контролю; в) розміри ставок акцизного податку; г) визначеність та раціональність організації системи інституцій, що здійснюють контроль; ґ) наявність спеціальних координаційних центрів; д) кількість виданих, а також анульованих чи призупинених ліцензій на виробництво та (або) реалізацію зазначеної продукції; е) кількість проведених перевірок та виявлених порушень; є) кількість оскаржених в адміністративному та судовому порядку рішень контролюючих органів. По-третє, матеріально-фінансовий блок, до якого входять наступні критерії: а) обсяги та ефективність використання коштів, що виділяються на реалізацію програм боротьби із пияцтвом та алкоголізмом, тютюнопалінням; б) обсяги грошових надходжень до бюджету від сплати акцизного податку. По-четверте, суспільний блок, до якого входять критерії, що відображають ставлення громадськості до алкоголю та тютюну, а також державну політику в цих галузях, а саме: а) рівень залучення представників громадськості до розроблення і реалізації державної алкогольної та тютюнової політики, зокрема національних програм профілактики алкоголізму та тютюнопаління; б) ставлення громадськості до періодичного підвищення акцизних ставок та, відповідно, подорожчання алкогольної і тютюнової продукції; в) ставлення населення до контрафактної продукції та готовність її споживати в разі суттєвого підвищення цін на легальні тютюнові та алкогольні вироби; г) громадська думка про загальну ефективність протидії держави шкідливому впливу на здоров'я і культуру населення споживання алкогольної та тютюнової продукції тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Більбіт Ю. Л. Державна фіскальна служба України, як суб'єкт державного контролю / Ю. Л. Більбіт // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – № 29–2. Т. 3. – С. 94–97.
2. Більбіт Ю. Л. Поняття та значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Більбіт // Наука і правоохорона. – 2015. – № 1 (28). Ч. 2 – С. 11–16.
3. Більбіт Ю. Л. Адміністративно-правове регулювання державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Більбіт // Право UA. – 2016. – № 3. – С. 103–107.

4. Больбіт Ю. Л. Суб'єкти державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Європейські перспективи. – 2017. – № 1. – С. 74–78.
5. Больбіт Ю. Л. Форми та методи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Наше право. – 2017. – № 1. – С. 72–77.
6. Больбіт Ю. Л. Напрями державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Верховенство права. – 2017. – № 1. – С. 76–81.
7. Больбіт Ю. Л. Характеристика отдельных видов государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий / Ю. Л. Больбит // *Legea si viata* (Закон и жизнь (Молдова)). – 2017. – № 1/2 (301). – С. 15–19.
8. Больбіт Ю. Л. Регіональний рівень державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (Київ, 14 трав. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 39–41.
9. Больбіт Ю. Л. Місце та особливості Державної фіскальної служби України у системі суб'єктів державного контролю за виробництвом та обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Теоретичний аналіз і наукові дослідження юриспруденції у світовій науці : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 – 17 груд. 2016 р.). – К. : НДІ публ. права, 2016. – С. 63–65.
10. Больбіт Ю. Л. Державна фіскальна служба України у системі суб'єктів правоохоронної діяльності / Ю. Л. Больбіт // Національні та міжнародні механізми захисту прав людини : тези доп. Всеукр. круглого столу (м. Харків, 20 квіт. 2016 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2016. – С. 159–161.
11. Больбіт Ю. Л. Форми державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів / Ю. Л. Больбіт // Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; каф. адмін. права та процесу ф-ту № 3. – Х. : ХНУВС, 2017. – С. 184–187.

АНОТАЦІЯ

Больбіт Ю. Л. Державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів в Україні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Сумський державний університет. – Суми, 2017.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню теоретичних і

практичних проблем державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. У роботі визначено поняття та розкрито значення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, систематизовано його принципи. Узагальнено види державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Охарактеризовано правові засади, рівні та напрями державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Систематизовано суб'єктів, форми та методи державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. З'ясовано шляхи вдосконалення взаємодії та координації між суб'єктами державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Узагальнено зарубіжний досвід державного контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів та встановлено можливості його використання в Україні. Запропоновано напрями вдосконалення адміністративного законодавства, яке регулює державний контроль за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Опрацьовано критерії оцінювання державного контролю за виробництвом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.

Ключові слова: контроль, державний контроль, виробництво, обіг, спирт, алкогольні напої, тютюнові вироби, правові засади, принципи, форми, методи, взаємодія, координація, оцінювання.

АННОТАЦІЯ

Большит Ю. Л. Государственный контроль за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий в Украине.
– *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Сумской государственной университет. – Сумы, 2017.

Диссертация посвящена анализу сущности и особенностей государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий в Украине. В работе определено понятие и раскрыто значение государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий. Систематизированы принципы государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий, которые объединены в две группы: общие и специальные.

Проанализированы виды государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий. Охарактеризованы правовые основы государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий и определено место среди них административно-правового регулирования.

Доказано, что именно нормы административного права занимают ключевое место в вопросе урегулирования государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий, что вполне понятно, учитывая управленческий характер данного вида деятельности, ведь благодаря административно-правовым нормам устанавливаются права и обязанности субъектов контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий, определяются процедуры осуществления такого контроля, а также механизмы охраны и защиты прав подконтрольных субъектов.

Раскрыты направления государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий. Систематизированы субъекты государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий. Установлено, что основными формами государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий являются: а) проверка (объектом проверки, как формы контроля, выступает деятельность субъектов хозяйствования в указанной сфере общественных отношений, а предметом проверки является определенный сектор финансово-хозяйственной деятельности, подлежащий контрольному изучению теми или иными государственными органами); б) наблюдение; в) ознакомление со статистической отчетностью; г) изучение и анализ материалов, содержащихся в СМИ, в частности при изготовлении рекламной продукции; д) инспектирование; е) ревизия; ж) инвентаризация; з) аудит.

Выявлены пути совершенствования взаимодействия и координации между субъектами государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий.

Обобщен зарубежный опыт государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий и установлены возможности его использования в Украине. Обосновано, что потребность в исследовании зарубежного опыта государственного контроля за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных изделий и возможностей его использования в Украине обусловлена двумя основными факторами: во-первых, тем, что меры, принимаемые украинской властью для противодействия незаконному изготовлению и обороту алкогольных напитков и табачных изделий, недостаточны, а также необходимость повышения качества данной продукции и уменьшения объема ее потребления населением; во-вторых, стремлением нашего государства стать полноправным участником международных интеграционных процессов, происходящих в современном мире, что требует от него приведения национальных социально-экономической и политико-правовой систем в соответствие с установленными в высокоразвитом западном мире нормами и стандартами.

Предложены направления совершенствования административного законодательства, регулирующего государственный контроль за производством и оборотом спирта, алкогольных напитков и табачных

изделий. Выделены критерии оценки государственного контроля за производством спирта, алкогольных напитков и табачных изделий.

Ключевые слова: контроль, государственный контроль, производство, оборот, спирт, алкогольные напитки, табачные изделия, правовые основы, принципы, формы, методы, взаимодействие, координация, оценка.

SUMMARY

Bolbit Yu. L. State Control over the Production and Circulation of Pure Alcohol, Alcoholic Beverages and Tobacco Products in Ukraine. — Manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Sumy State University. – Sumy, 2017.

The thesis is focused on the comprehensive research of theoretical and practical problems concerning state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products. The author of the paper has defined the concept, has revealed the significance of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products, and has systematized its principles. The types of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products have been generalized. The legal grounds, levels and directions of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products have been characterized. The subjects, forms and methods of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products have been systematized. The ways of improving the interaction and coordination between the subjects of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products have been clarified. The international experience of state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products has been generalized, and the possibilities of its implementation in Ukraine have been established. Areas of improving administrative legislation, which regulates state control over the production and circulation of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products, have been suggested. The criteria for assessing the state control over the production of pure alcohol, alcoholic beverages and tobacco products have been processed.

Key words: control, state control, production, circulation, pure alcohol, alcoholic beverages, tobacco products, legal grounds, principles, forms, methods, interaction, coordination, assessment.

Підп. до друку 21.11.2017 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 1,0. Тираж 100 пр. Вид. №6/17.

Віддруковано у видавництві «Ярославна»,
40030, Суми, вул. Горького, 2,
тел.: +38-050-085-80-30

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК №332 від 09.02.2001 р., видане Державним
Комітетом інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України.